

JÄSENKYSELY SOSIAALISESTA JA TALOUDELLISESTA YHDENVERTAISUUDESTA kyselyaineisto 2017

Invalidiliitto ry

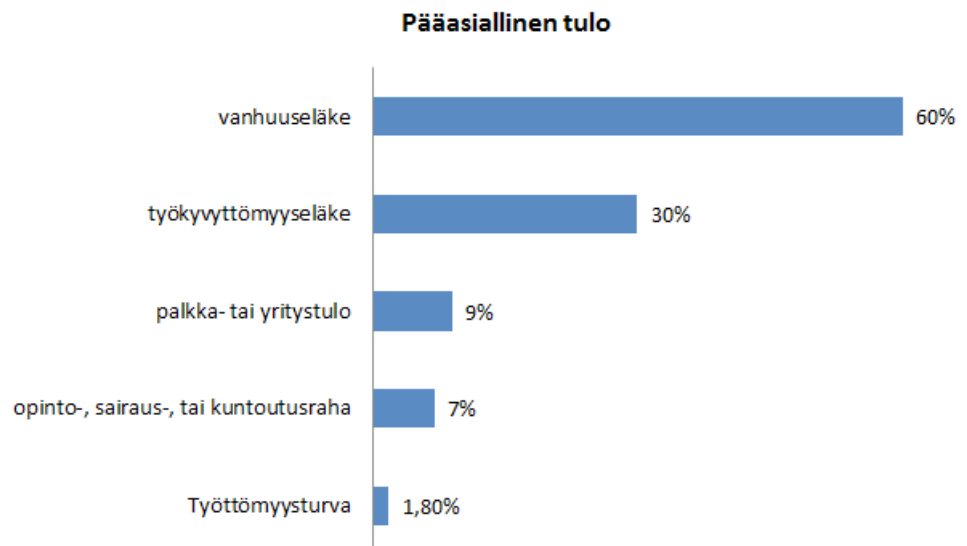

JÄSENKYSELY SOSIAALISESTA JA TALOUDELLISESTA YHDENVERTAISUUDESTA

Invalidiliiton jäsenkyselyn tuloksista käy ilmi, että puolella vastaajista on vaikeuksia suoriutua sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista. Lisäksi yllättävän moni maksaa itse sellaisista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, jotka kuuluvat maksuttomiin palveluihin. Kokonaisuudessaan jäsenkysely näyttää jäsenistön kuitenkin melko hynin toimeentulevana ja tyytyväisenä tilanteeseensa. Osalla vastaajista on kuitenkin eriarvoisuuden kokemuksia sekä syrjinnän tai huononkohtelun kokemuksia.

Vastaajien taloudellinen tilanne

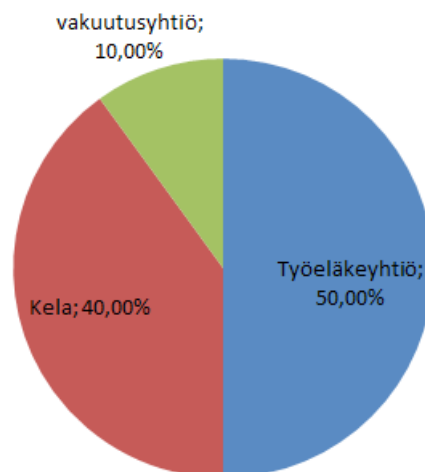
Vastaajista (1577) suurimman osan pääasiallinen toimeentulo on vanhuuseläke (60 % vastaajista). Työkyvyttömyyseläkkeellä on 30 % vastaajista. Palkka- tai yritystuloja on noin 9 % vastaajista. Työttömyysturvaa saa 2 % vastaajista. Noin 7 %:lla vastaajista oli joko opintoraha, sairauspäiväraha, kuntoutusraha tai -tuki pääasiallisena tulonlähteenään.

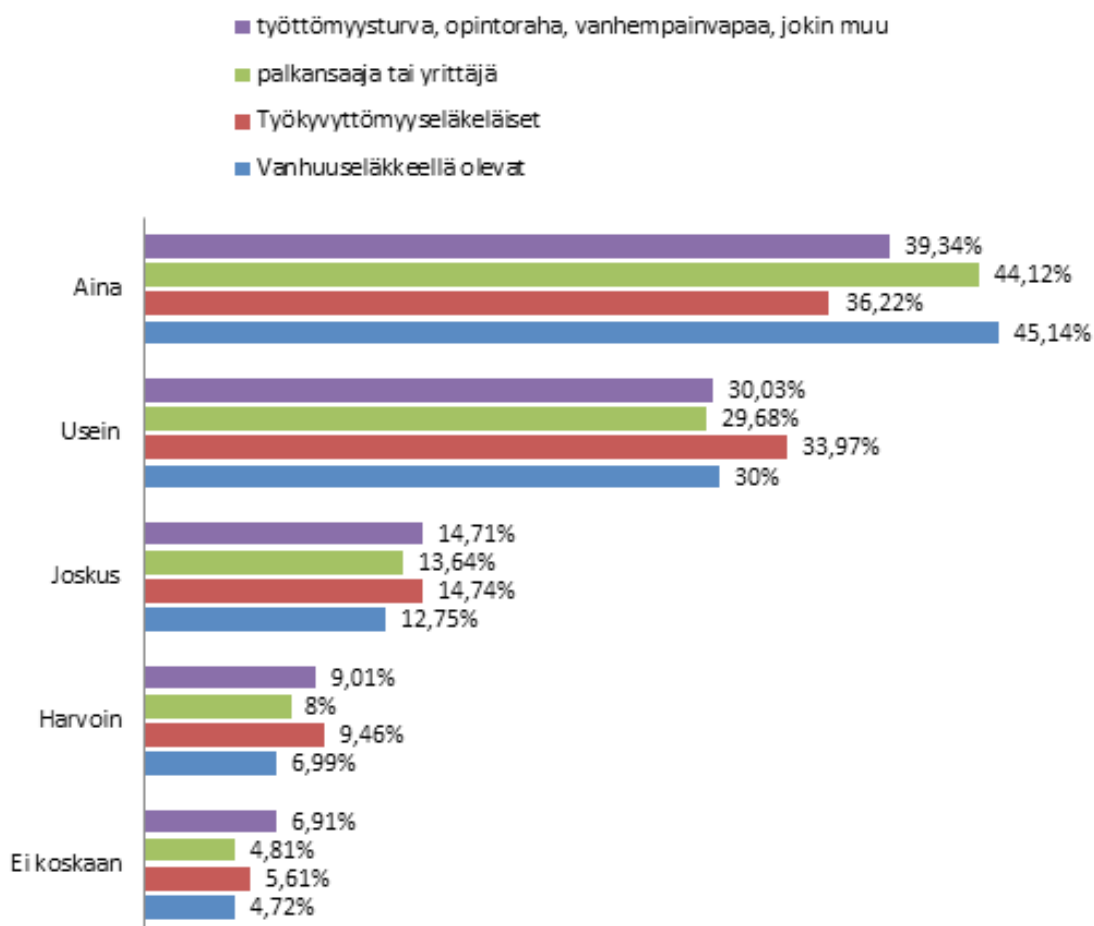
Työkyvyttömyyseläkkeen saajista suurimmalla osalla oli työeläkeyhtiö maksajana. Kelasta työkyvyttömyyseläkettä saavat ne henkilöt, joilla ei ole ollut yhtäjaksoista työuraa takanaan. Vakuutusyhtiöt korvaavat työkyvyttömyyseläkkeen niille henkilöille, joille on sattunut liikennetapaturmavahinko tai työtapaturma.

Pääasiassa vastaajat kokevat, että tulot riittävät kattamaan kuukausittaiset pakolliset menot ja rahaa riittää kohtuullisesti myös harrastuksiin. Jos joudutaan tinkimään jostain, niin tinkiminen kohdistuu enemmän ruokaostoksiin kuin lääkkeisiin tai lääkärikäynteihin. 74 % vastaajista kokee taloudellisen elintonsa hyväksi vähintään joskus.

Työkyvyttömyyseläkkeen maksajataho

Tulot riittävät kuukausittaisiin pakollisiin menoihin

Vaikeuksia koetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuissa

Vastaajista 43 % on kuitenkin kokenut joskus tai usein vaikeuksia saada rahat riittämään sosiaali- tai terveydenhuollon asiakasmaksuihin. 6 % kokee aina toimeentulonsa olevan riittämätön asiakasmaksuihin. Yhteensä siis noin puolella vastaajista on ongelmia rahojen riittävydessä asiakasmaksuihin.

Vaikeuksia asiakasmaksuissa, vastaajia 1493

■ Ei koskaan ■ Harvoin ■ Joskus ■ Usein ■ Aina

Vastaajien palveluiden käyttö

Eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista käytetyin palvelu viimeisen 6kk:n aikana oli terveyskeskuslääkärin palvelu, toiseksi eniten suun terveydenhoidon palvelut. Yli 30 % oli käyttänyt erikoissairaanhoidoa, fysioterapiaa ja kuljetuspalveluita. Sairaalahoidoa ja henkilökohtaista apua oli käyttänyt reilut 20 % vastaajista.

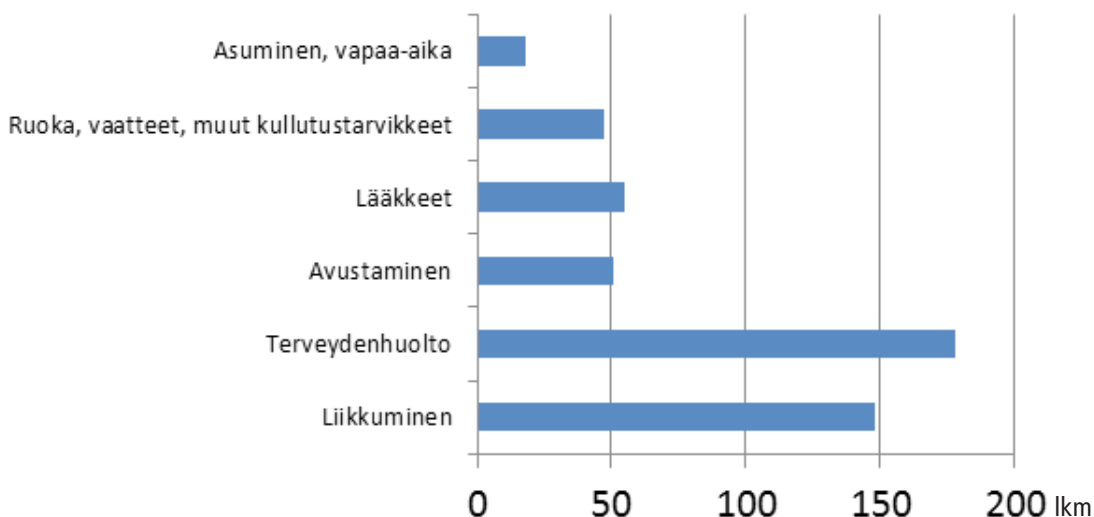
Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden käyttö viimeisen 6 kk:n aikana

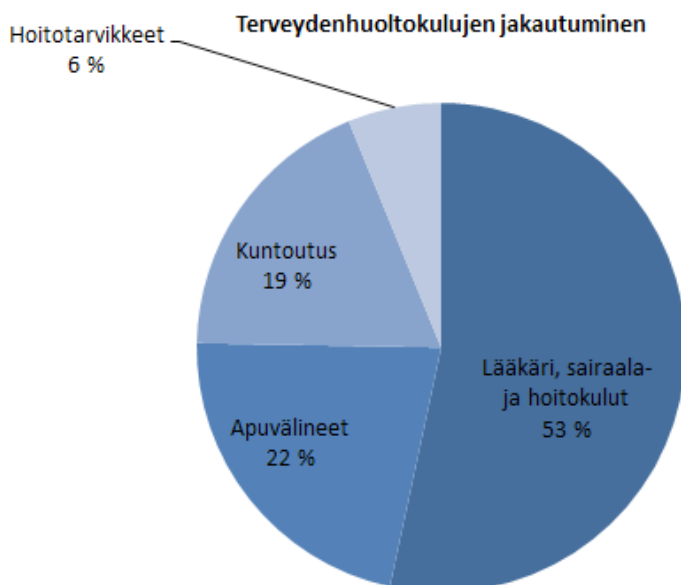
Vamman tai sairauden vaikutus ylimääräisiin kuluihin

Apuvälineiden käyttäjiä vastaajista on 69 %, ja 83 % vastaajista kokee, että vamma tai sairaus aiheuttaa heille jonkin verran tai paljonkin haittaa arjessa. Näin ollen ei olekaan yllättävää, että vastaajista 30 % raportoi vamman tai sairauden aiheuttamista ylimääräisistä kuluista. Vamma tai sairaus voi aiheuttaa kuluja, joita ei muuten, ilman vammaa olisi. Kysymykseen vastanneet raportoivat, että eniten taloutta rasittivat terveydenhuollon kulut, jotka liittyivät sairauden tai vamman hoitoon. Toiseksi eniten vamma tai sairaus aiheutti ylimääräisiä kuluja liikkumisessa, joko taksimatkoina tai välttämättömyytenä omistaa oma auto. Lääkkeet ovat nousseet monessa aiemmassakin kyselyssä esiin (Kuluttajaparlamentti 2016), ja niin myös tässäkin kyselyssä oli useita mainintoja lääkekuluista.

Ylimääräisiä kuluja vammasta aiheutuen

Terveydenhuollon kuluista eniten mainintoja oli runsaista lääkäri- ja sairaala- sekä hoitokuluista. Apuvälineistä vastaajat myös maksoivat itse yllättävän paljon, kun asiakasmaksulainsäädännön mukaan lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet ovat maksuttomia. Kuntoutusta vastaajat jonkin verran kustantavat itse ja samoin hoitotarvikkeista joudutaan myös maksamaan.

“Kela-matkat, lääkkeet, poliisairaalakuluja riippuen missä vaiheessa vamma on, se on sahaava, Piilokuluja, (en pysty leipomaan, pilkkomaan vihanneksia, käymään kirpputoreilla, enkä liikkumaan julkisilla)”

“Apuvälineen varaosia kuten renkaita jne.”

“Kaupungin linjaukset vammaispalvelussa rajoittavat apuvälineiden yms. hankkimista, on helpointa ostaa itse.”

“Hoitotarvikkeet, joita kunta ei korvaa. Eläkettä saavan perushoitotuki ei riitä edes hoitotarvikkeisiin.”

“apuvälineen hankinnasta käyntejä tulee monta ja palveluntuottaja on kaukana”

“sairaala ja hoivamaksut kohtuuttoman suuret eläkkeeseen nähden”

Liikkuminen aiheuttaa toimintarajoitteiselle ihmiselle ylimääräisiä kuluja, koska aina ei ole mahdollista käyttää julkisia kulkuvälineitä. Omasta autosta oli eniten mainintoja. Ilman omaa autoa kaikki eivät pääse liikkeelle, joten auton pitämisen kulut ovat johdannaisia vammasta.

“Auton omistaminen on välttämätöntä. Käytän kunnan kuljetuspalvelua, mutta matkat eivät riittäisi.”

“En pysty käyttämään julkisia liikennevälineitä, joten oman auton omistaminen elämäntilanteessani on välttämätöntä JA KALLISTA”

Taksimatkoista oli useita mainintoja. Ilman omaa autoa, ainoa mahdollisuus päästä liikkeelle voi olla taksi, ja jollei kaupunki tai kunta ole myöntänyt kuljetuspalvelumatkoja lainkaan tai vain vähimmäismäärän, koituu taksimatkoista paljonkin ylimääräisiä kustannuksia. Myös Kela-matkat korkean omavastuuosuuden takia saivat useita mainintoja.

“En voi ajaa autoa, enkä käyttää julkisia vammaisi takia. Jos taksimatkat eivät riitä (18) joudun maksamaan ne itse tai olemaan yksin kotona.”

Joissakin vastauksissa viitattiin vain yleisesti matkakuluihin tai liikkumiseen. Niillä voidaan tarkoittaa edellä mainittuja asioita, mutta myös sitä, että jos tarvitsee toisen henkilön apua julkisissa kulkuvälineissä kuten junassa, niin se voi tulla maksamaan kaksin verroin toimintarajoitteiselle henkilölle.

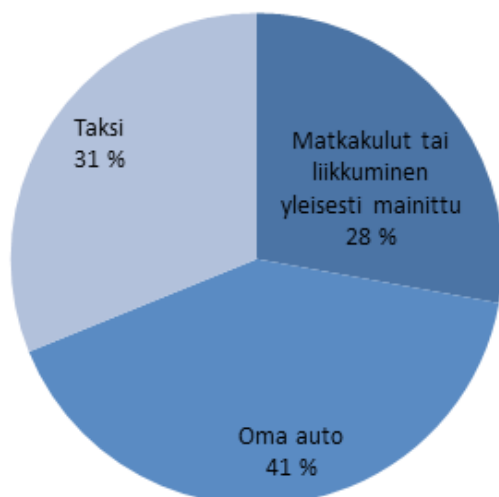
Hyvin moni vastaajista ostaa apua kotiinsa joko pihatöihin tai kodin askareisiin, kuten siivousapua. Maininnat henkilökohtaisen avun avustajista aiheutuvista kuluista olivat yllättäviä, koska subjektiivisena oikeutena palvelun ei kuuluisi maksaa saajalleen mitään.

“Apu puutarhan ja pihan hoidossa, siivous ja muut auttamistarpeet”

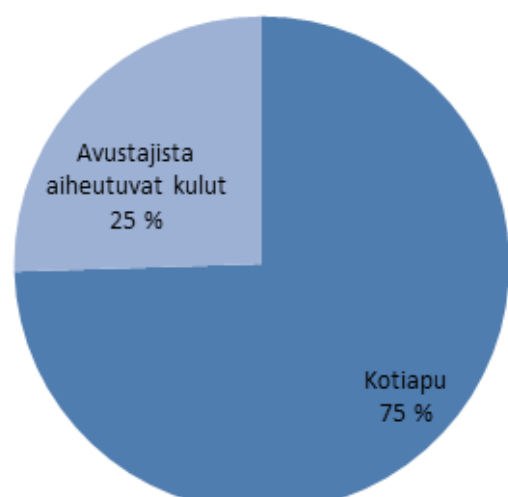
“Oppaasta/avustajasta aiheutuvia kuluja”

“Siivous apu kotiin, kauppa-apu (ostokset tuodaan kotiin)”

Liikkumisesta aiheutuvat kulut

Kotiin ostettava apu tai avustajista aiheutuvat kulut

Vastaajien saamat etuudet

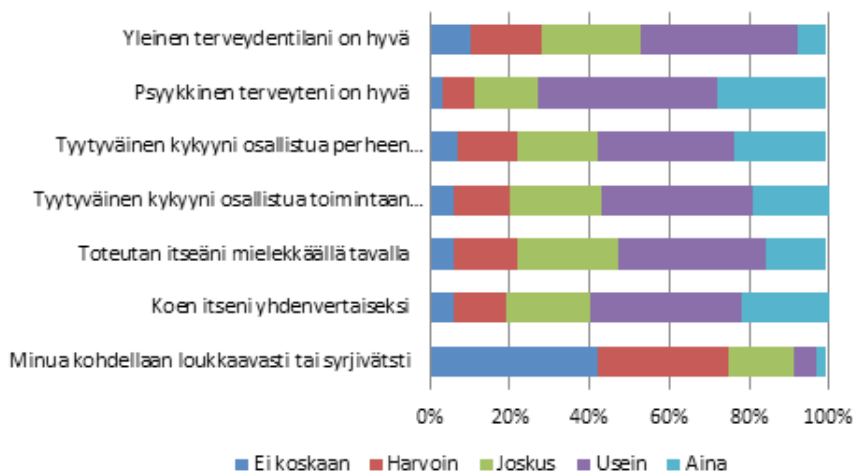
Suurin osa vastaajista siis on joko vanhuuseläkkeellä tai työkyvyttömyyseläkkeellä. Kuitenkin 60 % vastaajista ilmoittaa, että eivät saa eläkettä saavan hoitotukea lainkaan. Vastaajista 30 % saa asumistukea, mutta vain 3 % on saanut toimeentulotukea. Toimeentulotuen osalta kyselyssä saamamme vastaus vahvistaa Kelan selvitystä toimeentulotuen saajista. Kelan selvityksen (2017) mukaan eläkkeensaajien kotitalouksien osuus perustoimeentulotuen saajista oli alkuvuonna 2017 vain noin 7 %, mutta he muodostivat kuitenkin huomattavasti suuremman osuuden kielteisen päätöksen saaneista kotitalouksista. Tämä viittaa talousvaikeuksiin ja siihen, että eletään minimitoimeentulolla, joka ei kuitenkaan oikeuta toimeentulotukeen.

Se että vammasta tai sairaudesta aiheutuu ylimääräisiä kuluja, joihin pieni eläke ei riitä, olettaisi johtavan siihen, että ylimääräisiä kuluja kompensoidaan eläkettä saavan hoitotuella. Kyselyaineiston perusteella kuitenkin vain 40 % saa eläkettä saavan hoitotukea. Tämä voi olla viite siitä, että hoitotukea ei osata hakea tai että sen saannin kriteerit ovat tiukat.

Vastaajien sosiaalinen tilanne

Koko vastaajajoukosta suurimmalla osalla tilanne on hyvä. Talous vaikuttaa olevan vakaalla pohjalla ja sen myötä on myös mahdollisuus toteuttaa itseään, harrastaa ja osallistua yhteiseen tekemiseen perheen tai ystävien kanssa.

Näkemykset omasta tilanteesta

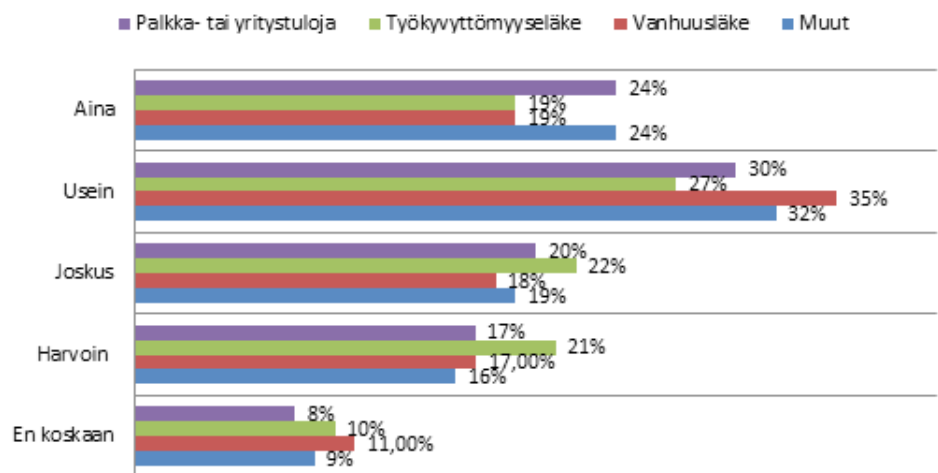

Koko vastaajajoukosta suurin osa tuntee yleisen terveydentilansa hyväksi usein. Samoin psyykinen terveydentila koetaan useimmiten hyväksi. Taloudellisen elintasonsa vastaajat kokevat useimmiten hyvänä. Lisäksi koetaan, että itseään pystyy toteuttamaan usein mielekkäällä tavalla. Keskimääräisesti vastaajat kokevat olevansa tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia muiden kanssa sekä ovat tyytyväisiä kykyynsä osallistua perheensä aktiviteetteihin sekä toimintaan ystäviensä kanssa.

Lähes 30 % vastaajista (N=1485) ei kuitenkaan pysty koskaan tai vain harvoin osallistumaan jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai henkisen/hengellisen yhteisön toimintaan. Noin 19 % pystyy mielestään osallistumaan joskus ja 51 % pystyy osallistumaan usein tai aina riittävästi johonkin toimintaan.

Osallistumismahdollisuudet jonkin järjestön tai yhteisön toimintaan

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevat ovat useimmiten vastanneet, että eivät pysty koskaan, vain harvoin tai vain joskus osallistumaan jonkin harrastusryhmän toimintaan. Tosin prosenttilukujen erot eivät ole kovin suuria minkään ryhmän välillä.

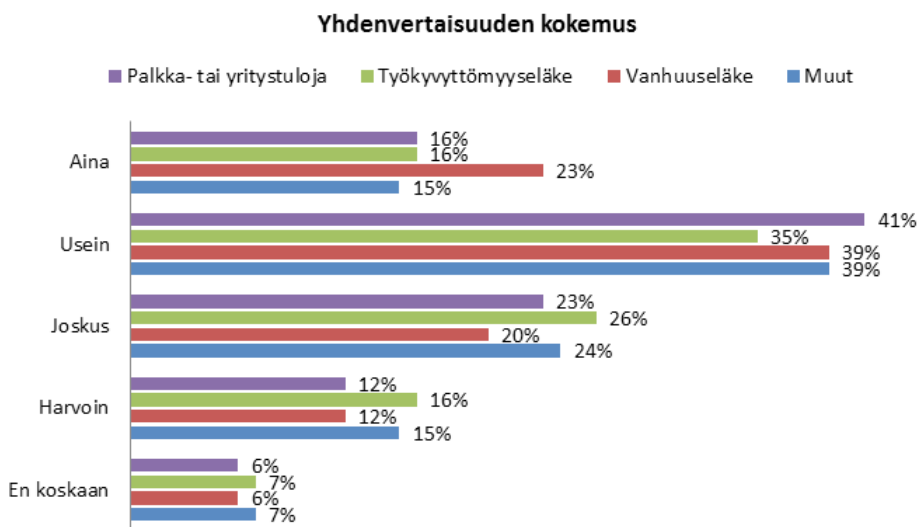

Yhdenvertainen ja esteetön Suomi?

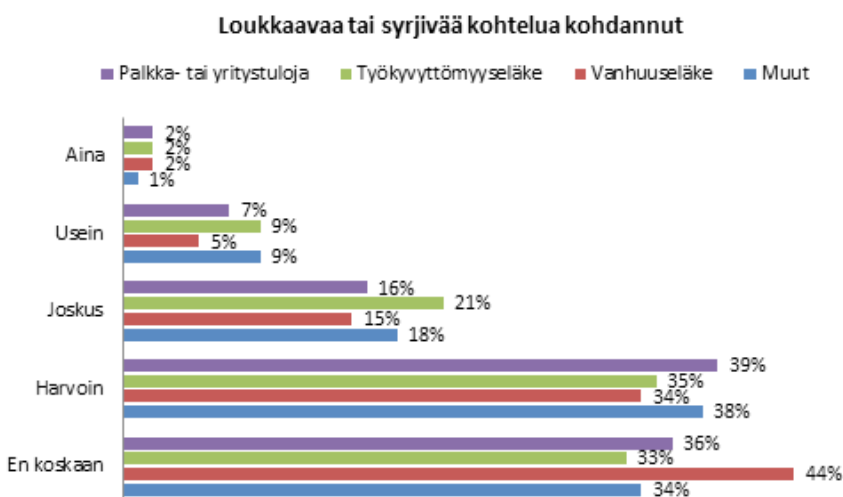
Suurin osa vastaajista kokee itsensä yhdenvertaiseksi muiden kanssa usein. Ja jopa 22 % kokee itsensä yhdenvertaiseksi aina. Sen sijaan ei koskaan tai harvoin itsensä yhdenvertaiseksi koki 19 % vastaajista. Tähän jos vielä lisätään joskus itsensä yhdenvertaiseksi kokevien joukko (21 %), voidaan todeta että valittavan suuri osa vastaajista (40 %) kokee yhdenvertaisuudessaan puutteita.

Taloudellisen tilanteen mukaan tarkasteltuna eniten eriarvoisuutta kokevat työkyvyttömyyseläkkeellä olevat sekä muut, jotka siis tässä jaottelussa ovat muita etuuksia kuten työttömyysturva, opintoraha tai sairauspäiväraha.

Kokemukset yhdenvertaisuuden puutteesta tai eriarvoisuudesta voivat osittain selittyä kyselyssä esiin tulleilla puutteilla palveluissa sekä taloudellisella niukuudella.

Loukkaavaa tai syrjivää kohtelua oli kohdannut 24 % vastaajista (joskus, usein, aina -vastaukset). Tässäkin kysymyksessä näyttävät työkyvyttömyyseläkkeellä olevat olevan niitä, jotka ovat eniten kohdanneet syrjivää kohtelua (32 % työkyvyttömyyseläkkeellä olevista). Eniten "en koskaan" vastauksia antoivat vanhuuseläkkeellä olevat (44 %).

"Eläkkeet eli rahat eivät riitä vammaisen perustoimeentuloon. Yhteiskunnan pitäisi saada ne riittämään vammaiselle, ettei toimeentulotukeen tarvitsisi turvautua, koska sen on tarkoitus olla vain tilapäistä tukea. Nyt esim. Kelan perushoitotuki ei kata kaikkia hoitomenoja, koska Kela ei hyväksy esim. kaikkia hoitotarvikkeita sellaisiksi, joten en ole saanut korotettua hoitotukea. Olisi reilua, että vammaisen sosiaali- ja terveystieteiden menot kuuluvat Kelan korvattaviksi, koska ne johtuvat vammasta ja aiheuttavat epätasa-arvoa. Jos hoitokulun/tarvikkeiden korvattaisiin, kokisin itseni tasa-arvoisemmaksi muiden ihmisten kanssa."

Koko vastaajajoukosta 45 % kokee yksinäisyyttä joskus, usein tai aina. Tässä joukossa on hiukan enemmän vanhuuseläkeläisiä kuin työkyvyttömyyseläkeläisiä. Huono taloudellinen tilanne voi johtaa myös yksinäisyyteen.

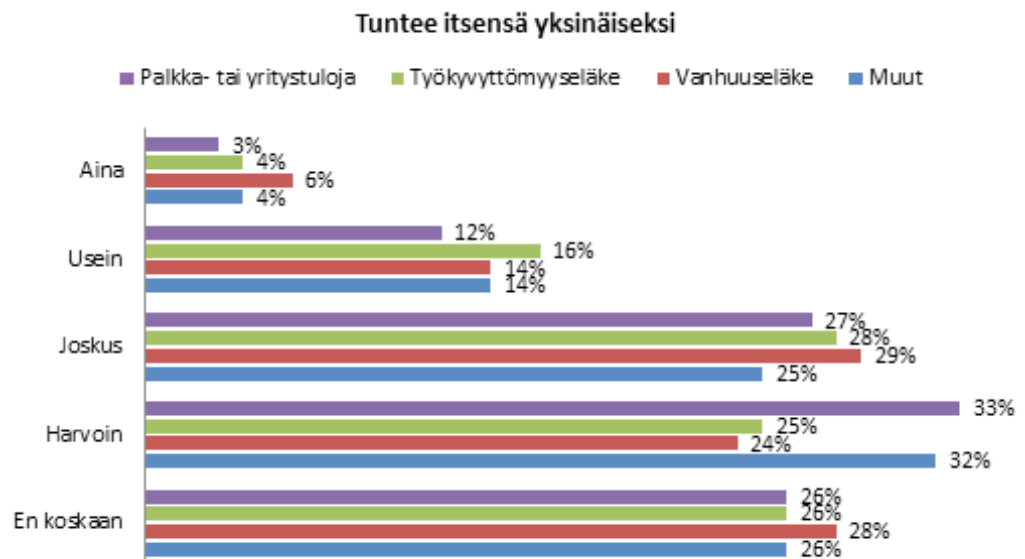
“Hakemani palvelut on hylätty, kuljetuspalvelut asiointi- ja virkistysmatkoihin ja henkilökohtainen avustaja. Vaikeuttaa tosi paljon yksin selviämistä. Palvelut ovat liian kaukana ja riittämättömiä. Jään yksin neljän seinän sisälle. Bussilla matkustaminen rajoitteiden vuoksi hankalaa, taksilla matkustaminen kallista, en omista autoa.”

Kyselyssä kysyttiin avoimella kysymyksellä mitkä asiat tuottivat vastaajille tyytyväisyyden tai tyytymättömyyden tunteita. Ehdottomasti eniten elämän plussiin lueteltiin perheeseen, läheisiin ja ystäviin liittyviä asioita. Tyytymättömyyttä aiheuttavissa asioissa nousevat esiin omaan terveyteen liittyvät tekijät tai oma talous.

“Tyytyväinen olen miehelleni, taksikuskeille ja ystäville jotka kuuntelevat minua. Kiitos heille. <3 He tekevät elämäni elämisen arvoiseksi.”

“Pääsen vielä liikkumaan rollaattorin avulla. Minulla on myös hyvä, rakas vaimo ja lapset asuvat lähistöllä joten tapaan usein lastenlapsiani.”

“Tyytymättömyyttä aiheuttaa, kun tietää, ettei asiat muutu koskaan parempaan suuntaan. Yksinäisyys. Kivut. Sosiaalisen elämän puute. Harrastusten loppuminen. Ainainen senttien laskeminen ja huoli selviytymisestä.”

Johtopäätökset tuloksista

invalidiliiton jäsenistöstä suurin osa on yli 65-vuotiaita. Tämä näkyy myös kyselyssä, jonka vastaajajoukosta yli 60 % kuuluu tähän ikäluokkaan. Kyselyn tulokset näyttävät, että pääjoukko eläkkeensaajista on melko hyvin toimeentulevia. Samalla tuloksissa näkyy myös se toinen puoli, mitä viime aikojen keskusteluissa eläkeläisten köyhyydestä on tuotu esiin. Minimieläkkeillä elävät kokevat vaikeuksia maksaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja sekä muita kuluja, joita vamma tai sairaus aiheuttaa. Jopa puolet vastanneista kokee tulonsa riittämättömiksi asiakasmaksuihin. Tämä on tärkeä tulos sen kannalta, että parhailaan hallitus on uudistamassa asiakasmaksulainsäädäntöä.

Kysely tuo myös esiin sen, että vammaiset tai toimintarajoitteiset ihmiset maksavat myös niistä palveluista, jotka lainsäädännöllä on säädetty maksuttomiksi palveluiksi. Näitä mainittiin ainakin apuvälineet ja henkilökohtaisen avun kustannukset. Vaikka meillä yhteiskunnassa vallitsee käsitys, että nämä palvelut ovat vammaisille henkilöille täysin maksuttomia, ei se pidäkään täysin paikkansa, vaan niistä koituu kuluja, joita yhteiskunta ei korvaa.

Perusturvan tason korotus näyttää myös Invalidiliiton jäsenkyselyn perusteella aiheelliselta. Toinen keino nimenomaan vamman tai sairauden aiheuttamien kulujen kompensoimiseen on eläkettä saavan hoitotuki. Kyselyn perusteella kaikki sitä tarvitsevat eivät sitä ole saaneet tai eivät ole osanneet hakea. Ratkaisuna perusturvan riittämättömyydelle voisi siis myös olla se, että eläkettä saavan hoitotuen saamisen kriteerejä muutetaan niin, että useammat henkilöt saavat sillä kompensoitua vamman tai sairauden aiheuttamia kuluja.

Palvelujen vähäisyys tai jopa niiden olemattomuus jättää pienituloisia ihmisiä pulaan koteihinsa. Tulevissa uusissa sote-rakenteissa on korostettava palveluohjauksen merkitystä ja palveluiden järjestymistä ihmisten osallisuuden ja hyvinvoinnin mahdollistajina, ei kuluerinä.

Kyselyn tausta

Invalidiliiton liittovaltuusto esitti vuonna 2016 huolen vammaisten henkilöiden taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen kääntymisestä huonompaan suuntaan. Liittovaltuusto liäsikin kokouksessaan Invalidiliiton strategisiin tavoitteisiin kohdan, joka edellyttää sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoistumiskehityksen pysäyttämistä. Tavoitteen toimeenpanoa lähdettiin toteuttamaan jäsenkyselyllä, joka kartoittaisi liiton jäsenistön taloudellista ja sosiaalista tilannetta.

Toteutus

Invalidiliitto ry toteutti keväällä 2017 kyselyn, jolla kartoitettiin jäsenjärjestöjen henkilöjäsenten taloudellista ja sosiaalista asemaa.

Invalidiliiton noin 9 500 jäsenelle lähetettiin kevään 2017 aikana kyselylomake, jolla selvitettiin jäsenistön sosiaalista ja taloudellista tilannetta. Kyselyjä lähti noin 6000 sähköposti-osoitteeseen ja noin 3500 kirjekuorta lähti postitse. Postikysely tehtiin otantana siten, että otannat jaettiin alueellisesti suhteessa jäsenmäärään. Myös ruotsinkielisestä jäsenistöstä otettiin oma otanta.

Vastauksia saatiin yhteensä 1577, mikä vastaa noin 17 % otannasta. Vastausten määrä vastaa noin 6 % koko Invalidiliiton noin 30 000 jäsenestä.

Vastaajien taustatiedot

Vastaajista 59 % oli naisia ja 41 % miehiä. Vastauksia saatiin jokaisesta maakunnasta, myös Ahvenanmaalta. Suurin osa vastaajista kuuluu Invalidiliiton paikallisyhdistykseen (96 %), seuraavaksi eniten valtakunnallisiin jäsenyhdistyksiin (12 %) ja loput kuuluvat harvinaisiin diagnosoipohjaisiin yhdistyksiin (4 %).

Koulutusasteekseen ilmoitti 41 % vastaajista ammatillisen koulutuksen. Vastanneista 40 % oli käynyt pelkän perusasteen, ja korkeakoulun 9 % vastanneista. 10 %:lla koulutus oli joko lukio tai jokin muu.

Kotitalouksien suuruus ja asuminen

Vastaajista yksin asuvia oli 46 % ja niukka enemmistö, 54 %, asui talouksissa, jossa asui muitakin aikuisia henkilöitä. Vain 3 % vastaajista ilmoitti asuvansa alle 18-vuotiaiden lasten kanssa.

Vastaajista 69 % asuu omistusasunnossa ja loput 31 % vuokra-asunnossa tai palvelutalossa. Valtaosa ilmoitti olevansa tyytyväinen asumiseensa. Vain noin 2 % vastaajista ei ollut ollenkaan tyytyväisiä asumiseensa.

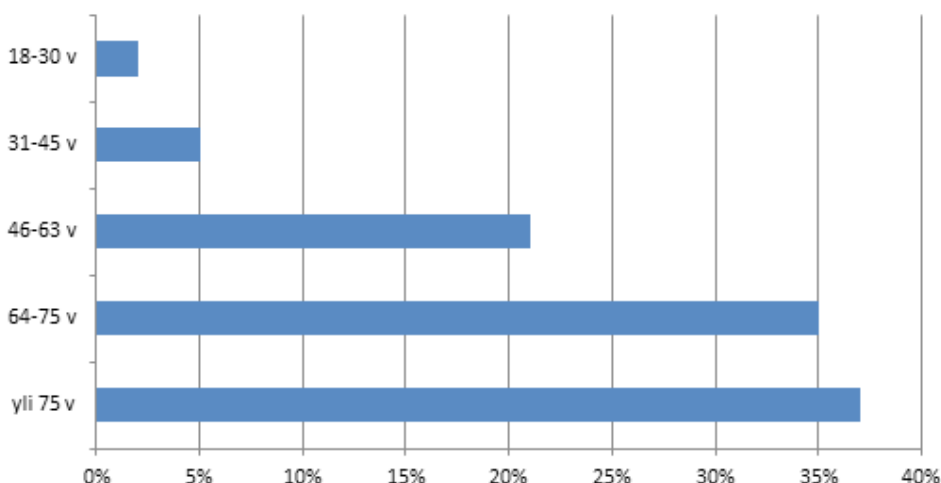
Vastaajien toimintakyky

Suurin osa vastaajista ilmoitti liikuntavamman vaikuttavan toimintakykyynsä. Myös pitkäaikaissairaus ja päivittäiset kivun tuntemukset koettiin vaikuttavan omaan toimintakykyyn. Toimintakykyyn vaikuttava vamma on suurimmalla osalla sairauden aiheuttama, toiseksi eniten oli tapaturman aiheuttamia vammoja, mutta vain hiukan vähemmän oli synnynnäisiä vammoja.

Valtaosa vastaajista käyttää jotain apuvälinettä päivittäin, mutta jonkin verran myös satunnaisia apuvälineiden käyttäjiä oli vastaajajoukossa. Vastaajia, jotka eivät käytä lainkaan apuvälineitä oli 31 %.

Vastaajista vain 4 % ilmoittaa, että vamma, sairaus tai toimintakyvyn muu rajoite ei haittaa lainkaan arjessa. Suurimmalla osalla (49 %) vamma tai toimintarajoite vaikutti paljon tai erittäin paljon arjessa.

Ikäjakauma

invalidiliitto.fi

facebook.com/Invalidiliitto

[@invalidiliitto](https://www.instagram.com/invalidiliitto)

[@invalidiliitto](https://twitter.com/invalidiliitto)

[Invalidiliitto ry](https://www.youtube.com/Invalidiliitto)

INVALIDILIITTO RY
Mannerheimintie 107, 00280 Helsinki
p. 09 613 191, faksi 09 146 1443
fpd@invalidiliitto.fi www.invalidiliitto.fi

